

Gençlik Kavgası:

YENİ LİSAN

ve

ÇİRKİN TAARRUZLAR

Muharriri: *Perviz*

İlme, fenne -hatta merhûm Şemseddin Sami Bey'in ta'birince- "âdât-ı İlâhiye ve tabiata" mugâyyir olan o üç lisandan mürekkebe, iki yabancı lisanın kaideleri altında muvâzenesini, âhengini, Türklüğünü kaybeden eski lisanın son zamanlarda hayli gayretli müdâfi'leri meydana çıktı. Ben bunları beklemiyor degildim..... Çünkü ezelf tekerrürden ibaret olan tarih bana "bu olacak!" diyordu.

* * *

Bizim memleketimizde eskiden beri birçok adamlar muvakkat galebeleriyle her yeni hareketin karşısına çıkarlar, ve basarlar küfrü... Maksudları, kuşkulandıkları yeni hareketi söndürmektir. Muvaffakiyyetleri sürekli midir? Bunu anlamak için özlü bir tekrardan ibaret olan tarihin bize âid son on beş senesini çabucacık hatırlayalım:

Ne görüyoruz?

Edebiyatta yeni bir tarz vücuda getirmek isteyenler ne kadar hakârete uğruyorlar? Âdi, milliyetsiz ecnebi simsârı ma'hûd "Baba Tâhir"ın "Ma'lûmât"ı öyle bir gürültü yapıyor ki herkes zavallı müceddidlere fenâ gözle bakmaya başlıyor. Eski meb'ûs Mustafa Sabri Hoca ağır ve korkunc bir Volkan bayrağı kaldırıyor, artık bugünkü matbûât ve edebiyat hayatında yaşamayanlar, Müstecâbi-zade İsmetler ve emsâli fişkırıyorlar. Mehmed Celal küfürleriyle, alaylarıyla, soğuk ve tatsız ârsızlıklarıyla hıncını alamıyor. Sözde müteessir; ağlar gibi:

*Sen nerdesin ey debdebeli, şanlı Fuzûlî,
Kaldır başını, aç yüzünü bak neler oldu,
Şi`rin -[ne] tuhâfî- kalmadı bir zevki, usûlü,
Halkın kimi Verlaine, kimi Âşık Ömer oldu!*

Sen nerdesin ey hazret-i Rûhî-i sülhanver,

Âsâr-ı garîbâne-i rûhun unutuldu.

Vardır sebebi hep Dekâdân oldu edebiyat.

Jean Jacques Rousseau'nun tarzı bize münkeşif oldu.

Sen neredesin ilah, ilah...

diye bağırıyor. Eğlenmek için asla ilim, fen, hakikat ve edebiyat aramayan birçok adamlar, küfür, rezâlet, alay, istihzâ görünce kapışıyorlar. Ma'lûmâtçı, muhitine göre âdetâ milyoner oluyor. Müceddidlere takılan ve bilmem kaç yaşında eşek ma'nâsına getirilmek istenilen "Dekâdân" lakabını o kadar yayılıyorlar ki artık kavga edenler birbirini tahkir için bu kelimeyi kullanmayı kâfi görüyorlar.

-Fakat netice?.. Bütün bu mütearrızlar eskiyi, eskiliği yaşatabiliyorlar mı?. Gazeller, kasideler, seci'ler, bilmem daha neler kalıyor mu?.

-Hayır!..

Bugün gazel yapan, seci' düzen görmüyoruz. Dört sene evvel "Muallim" unvanlı bir risâle çıkarılarak "edebiyat-ı atika" müdâfaasına çalışıldı. Bu bir son nefesti. Kimse duymadı!..

* * *

Siyâsî inkılâb ile uyanan gençlik ruhunu değiştirdi. İctimâî sefâletimizin farkına vardı. Elimizde lisan ve edebiyat yoktu. Bu hastalığı tedâvi için birçokları "lisaniyyât" ve "selîkiyyât" ile uğraşmaya başladılar. Vukûfları arttıkça gördüler ki şimdiye kadar pek yanlış bir yola, pek derin bir uçuruma, pek koyu bir karanlığa gidilmiş!..

Vâkıa bu ictimâî serseriliğimiz evvelce bazıları tarafından da sezilmişti; lakin nasıl tedâvi edileceğini kimse bilmiyordu. O vakitkiler fenne, ilme, bugünkü kadar, temas edememişlerdi. "Lisan kendi cezirlerinden değil, kendi tasarruflarından mürekkebtir." hakikatini anlamıyorlar, ve "tasfiyecilik"le uğraşıyorlardı.

Siyâsî inkılâb ile beraber, belki daha evvel uyanan, varlığını duyan, var olmaya niyet eden gençlik dünyanın en güzel, ve âhengli lisanı olan Türkçe'yi yalnız avâm ve kadınlara, yalnız tekellüm lisanına bırakıp, yine eski lisanla, yani "Enderûn Argosu" ile, milletine yabancı ve faydasız kalamazdı. Nitekim kalmadı,

isyân etti. Türkçe'yi boğan, “ânât *nuance*”sız ve bir ma'nâda birçok kelimeleri uşuşturan, fenne, ilme, tabiata taban tabana zıd bulunan kapitülasyonları atmaya, koparmaya kalktı. Bu kapitülasyonlar basit, ve mükemmel Türkçe sarfının [28] üzerine hücum etmiş, onu pençesine almış ejderhâlardı. Türkçe'nin sâf lûgatlerini emiyorlar, yerlerine ağır ve şîvemize muhâlif kelimeler bırakıyorlardı. Ecnebi terkeb kaidelerinden ve edatlarından başka bir şey olmayan bu kapitilasyonlar Türkçe'yi devirip enkâzı üzerinde yükseliyor, milletin ruhunu kendine duyurmuyordu.

İşte bugünkü uyanan gençlik yaşamak isteyen milletini, ve onun ruhunu kurtarmak istiyor;

-Ne yapacak!

-Pek basit...

Bu uyanan gençlik kâni'dir ki: “Söylediğimiz gibi yazacak ve o şîve ve kaide dahilinde ıslâh ve terakkisine çalışacak olursak lisanın güzelliğiyle mütênâsib mükemmel bir edebiyata mâlik olacağımıza şübhe yoktur.” [29]

Nasıl söylüyoruz? Bunu herkes bilir herkes tecrübe edebilir. Konuşunuz, nasıl söylediğimizi anlayacaksınız.

Konuşurken:

1) Arabça, Acemce tasarruf olunmuş kelimeleri asla kullanmayız.

2) İstîlâhlardan başka Arabça, Acemce kaidelerle yapılmış terkebiler ve yabancı edatlar kullanmayız.

3) Arabça'dan, Acemce'den gelen kelimeleri tasarruf ederek, yani kendi “lisaniyyet”imize uydurarak kullanırız: Meselâ (Mehmed *Memed*), (Mahmûd *Mahmoud*), (Münir *Munur*), (hayal *Hahal*), (hayât *Hayat*) gibi.

* * *

Konuşurken, haberimiz olmadan, tabiatın yaptığı şeyleri yazarken de ihmâl etmemek... İşte Yeni Lisan'ın başka bir ta'rifi...

[28] Bu basitlik, sadelik ve mükemmellik iddi'ası bizim değildir. Büyük Larousse Ansiklopedisi'ni açmak zahmetini ihtiyar edenler görür.

[29] Merhûm Şemseddin Sami Bey.

Yazarken de tasarruf olunmuş kelimeleri, istilâhların başka Arabça, Acemce kaideleriyle yapılmış yabancı terkipleri, cem'leri kullanmamak, nazımda, nesirde, âheng ve kafiye için, kendi şivemizi mikyâs tanımak... [30]

* * *

Yeni Lisan'ın esâslarına i'tirâz edecek, bunların (ma'kûl ve mantıkî) ve (kâbil-i tatbik) olmadığını ilmî delillerle isbât edecek var mı?

Ben "Yeni Lisan" hakkında ettiğim ilmî itminânı daha geniş ve parlak göstermek için karşımda ciddî bir muâriz arıyorum. Fakat teessûf ederim ki bulamıyorum. Küfür, aczden ileri gelir. Âcizler susmaya tahammül edemezlerse basarlar küfürü.. Misâl: Karaosmanzade Ya'kub Kadri Bey... Onun boş sözlerinin hezel tarafını bırakarak iddiâyâ benzeyen bir kaç satırına bakınız:

"Fakat Yeni Lisan.. Yeni Lisan sizin için muhakkak kullanılması pek güç bir ziynet olacak. Meselâ 'millet' kelimesi bilmem nasıl bir istihâle ile 'budun'a inkılâb edecek."

Karaosmanzade Ya'kub Kadri Bey biraz elini başına koysun, dimâğıyla düşünsün, sinirlerine, yine kendi cevap versin:

-Kelimeler, anlatacakları fikirlere göre intihâb edilir. Sırf eski Türklüg'e âid bir iki manzûmede yazılan "budun", "millet" in yerine kâim olmayacaktır. Fakat eğer, yine böyle eski Türklüg'ü hatırlatmak icâb ederse şübhesiz pervâsızca yazılır; Yeni Lisancılar hareketlerini ilme ve mantığa uyduruyorlar. Lakin Ya'kub Kadri Bey, ilme, mantığa uymayan birçok münâsebetsiz hareketlere niçin isyân etmiyor. Misâl: Alın, cebîn, nâsiye kelimeleri yetişmemiş gibi Fikret'in "pîşânî" kelimesini kullanması...

Yine o diyor ki:

"Boğazınız uzun müddet Uygur turgur ilah... meselli kelimelerin dikenleriyle yırtılacak."

"Turgur, gurgur" diye eğlenmek istediği "Uygur" kelimesi "Latin, Cermen, İslav" gibi her lisanda aynı kullanılan bir şeydir. Bunun Arabça'sı, Acemce'si yok ki söyleyelim. Eğer kelimenin içindeki (gayın) rahatsızlık veriyorsa

[30] Konuşurken ecnebî lisaniyetine ri'âyet edenler büsbütün yok değildir, "paşa"yı "haşa" vezninde okuyan ve Türkiye'de yegâne imtiyâzlı bir tabaka teşkil eden Abdülhamid "bende-gâni" bu cümledendir.

alınız size Türkçe olmayanları: Gayr, gayûr, gavır, garrâ... “Uygur” bunlardan da mı tatsız?..

Sonra Yeni Lisan'a, Yeni Lisan'ın esâslarına dâir yazılmış yazıların hiç birini okumamış gibi bakın ne diyor:

“Onlar size diyecekler ki her gülün bir dikenini vardır, fakat aldanmayınız efendiler, bu, gül değil, bu, kâmilten dikendir. İş bu kadarla kalsa iyi; fakat icâbında dilinizi tersine çevireceksiniz, nazar-ı dikkat yerine dikkat gözû, nefha-i amîd yerine amîd üfürüğü, sadr-ı a`zam yerine a`zam sadır... ilah demeye mecbur olacaksınız:

Yeni Lisancılar bağırıyorlar, haykırdılar:

“Vâkıâ eski klişeler bozulacak, lakin tercüme edilmeyecek. Dinî, siyâsî istilâhlar hep duracak sadr-ı a`zam, şeyh-ül-islâm, Kur`ân-ı Kerîm, Âyet-i Kerîme gibi... Çünkü artık bunlar terkiplikten çıkmış, bir kelime olmuş, tekellüm lisanına düşmüş, tamamıyla tasarruf edilmiştir.”

Kinini, garazını meydana çıkarmak için Yeni Lisan'ın en mühim esâslarını unutan Karaosmanzade Ya`kub Kadri Bey milliyetini, varlığını idrak ile, edebiyatı inhisâr altına alan vatansız ve milletsiz ma`hûd “Enderûn Argosu”na isyân eden uyanık gençliğin vücudunu ictimâî hayatımız için bir tehlike sayıyor.

Hayır, azizim Karaosmanzade Ya`kub Kadri Bey! Kavmî iştîyâklarla uyanan, lisanlarını düzeltmek isteyenlerin sesleri işitilirse değil, “İntikâm Şiirleri”ni okunmaz bir angarya bilen duygusuz bir gençlik varsa, ve bu duygusuz gençliğin sesi hâlâ işitiliyorsa, biz işte asıl o vakit ictimâî bir tehlike karşısındayız. Öyle, kendi şâirleri “D’annunzio”yu alkışlayan vahşî ve medeniyetsiz İtalyan gençliğinden daha âdi ve miskin bir gençlik varsa ve bundan siz emin iseniz, uğraşmayınız. Yazmayınız. Boş yere üzülmeiniz. Buralardan hemen kaçınız; çünkü Rumeli’yi Cermen, Anadolu’yu İslav askerlerinin çizmeleri yakında çiğneyeceğine şübheniz kalmasın; çünkü, çünkü Türklük sönmüş, bitmiş demektir.

* * *

Fakat hayır, azizim Ya`kub Kadri Bey! Uyanmaya başlayan büyük Türklük, milliyeti, hâkimiyeti, istikbâli ve mâzisiyle beraber lisanını da milliyetsizlerin elinden kurtaracak. “Ölüp ölüp te yine asla ölmeyen” bu kuvveti

dışarıdaki sayısız düşmanları gibi içindeki vefâsız evlâdları, tabiatını, Türklüğünü kaybetmiş câhil Sartlar da deviremeyecektir.

* * *

Bazen de gâyet tuhâf bir söz işitiyoruz; muârizlarımızdan bir kısmı diyorlar ki: “Bugünkü lisanımız Türkçe değil, Osmanlıca'dır.”

Bunlara karşı da deriz ki:

Siyâsî Osmanlılık'ın resmi lisanı Türkçe'dir. (Osmanlıca değil!) bu, “Kanûn-ı Esâsî” ile te'min edilmiştir. Bununla beraber “Osmanlıca!” nâmında bir lisan yoktur ve olamaz.

Bu nev'iden muârizlarımız isterlerse esersiz ve fikirsiz meşhur filozofumuzun Türkler'e “sağlamdır!” tavsiyesiyle takdim ettiği “Boşo Efendi” kadar, yahud “Bank-ı Osmanî” derecesinde mükemmel “Osmanlı” olsunlar; fakat her hâlde lisanları “Türkçe” olacaktır.

“Osmanlıca” nâmı altında bir lisan olamayacağını ben söylemiyorum. “lisaniyyât” ilmi söylüyor. Hatta lisana dâir hemen kendi hacmine müsâvî eserler yazan merhûm lisaniyânîyâtçı Şemseddin Sami Bey kendi zamanına gelinceye kadar “Kamûs-ı Osmanî” “Lûgat-ı Osmanîyye” unvanı verilen kitapların sahiblerine isyân ederek diyor ki:

“Lisan-ı Osmanî üç lisandan, yani Arabî, Fârisî ve Türkçe lisanlarından mürekkebirdir demek, âdet olmuştur. Âdât-ı İlâhiyyeye ve tabiata mugâyyir olan şu ta'bir ekser kavâid ve inşâ kitaplarında ve buna mümâsil kitaplarda zikr ve tekrar olunuyor. Ne kadar yanlış!, ne büyük hata! Üç lisandan mürekkebirdir bir lisan! Dünyada görülmemiş şey! Hayır; hiç de öyle değildir. Her lisan bir lisandır. Söylediğimiz lisan, ‘elsine-i Turâniyye’ zümresine mensub Türk lisanıdır.”

Fakat hâlâ “Osmanlıca'dır!” diye tepinen nev'e mensub muârizlarımız buna da i'timâd etmeyebilirler; olabilir a! Lisaniyyât ilmi boş ve Şemseddin Sami de Yeni Lisancılar gibi belki bir budaladır!.. Evet herkes budala ve ahmak.. Yalnız kendileri zeki ve akıllı....

Onlar ne kadar zeki ve akıllı olursa olsunlar, Normandiya'da, Fransız-Provence'de, Gaskonya'da, Belçika'da, İsviçre'de, Flemenk'de.... konuşulan Fransızca'ya nasıl Normanca, Gaskonca, Belçikaca,.... ilah ilah... denmeyip hep “Fransızca” denirse Asya'dan Avrupa'ya kadar her tarafta konuşulan lisanın bütün

şu belerine de "Türkçe" derler... Bunun aksini hâlâ iddiâ eden varsa iddiâsını -ancak- isbâtlarla kuvvetlendirmelidir!

* * *

Bundan bir buçuk sene evvel "Yeni Lisan Tahrir Hey'eti" lisanımıza âid bir "istimzâc" kaleme aldılar. Bütün muharrirlerimize gönderdiler bir kaç gençden başka kimse cevap vermedi. Acabâ niye susdular? Yoksa tenezzül mü etmediler, kendilerini ilmî bir suâle -lütfen- kısacık bir cevap vermeye tenezzül ettirmeyecek fâikiyyetleri ne idi?

Bizim arkadaşlarımızdan bazıları Gustave Le Bon, Alfred Fouillée gibi büyük kafalı adamlara bazı mes'elelere dâir mektub yazdılar. Hemen cevaplarını aldılar. Hatta pek sevdiğim bir arkadaşım, hakikî âlimlerin kendisine karşı bu tevâzu' ve tenezzüllerine şaşmıştı; refikim haklıydı. Çünkü bizim düzme ve yalancı âlimlerimiz o kadar müteazzım ve mütekebbir idiler ki... Onların tavırlarına aldanan zavallı bizler her sene cild cild ilmî ve ibtidâf eserler neşreden Garb âlimlerinin Türk gençlerine cevap vereceklerini asla ummuyorduk; fakat sonra anladık ki sorulan suâle cevap vermemek bizdeki sahte âlimlere ve ediblerde mahsûs bir kibir ve gurur hastalığıdır: Başka bir şey değil..

Biz o zaman "istimzâc" ile beraber matbû' bir de mektub göndermiştik..

O mektub bir kaç suâlden mürekkebdî ki -aynen hatırlayamadığım için- meâlen şuraya yazıyorum:

1) Müceddidlerin, lisanların tabiî cereyânlarını çabuklaştırmaya, kolaylaştırmaya salâhiyyetleri var mıdır?

2) Bir lisan başka lisanlardan ihtiyacı olduğu kelimeleri alabilir; fakat kaide alabilir mi?

3) Üç lisanın kaidelerinden müteşekkil bir lisan olabilir mi? Ve bu i'tibârla Türkçe'ye Osmanlıca denebilir mi?. Olamaz ve denemezse lisanımızı bu hastalıktan kurtarmak bizim için bir vazife değil midir?.

4) Türkçe'yi sadeleştirmek için şimdiye kadarki tasfiyecilerin yaptıkları gibi lisanımızda me'nûs Arabça, Acemce kelimeleri atarak Çağatayca'dan, Türkmençe'den kelimeler almak lisanların tabiî tekâmülüne muvâfık bir hareket midir?.

5) Lisanın sadeleştirilmesinde ve yenileşmesinde Arabça ve Acemce terkiplerin, cümlelerin, edatların kullanılmamasını esâs ittihâz etmek lisanın tabii tekâmülü için en muvâfik bir usul değil midir?.

6) Sadr-ı a'zam, şeyh-ül-islâm gibi terkiplikten çıkarak klişe olmuş şeyleri, olduğu gibi bırakmak; menekşe, kavga, kalabalık gibi Türkçeleşmiş Arabî ve Fârisî kelimeleri Türkçe söylendiği gibi yazmak ve onları tamamen benimsemek doğru değil midir?..

Arzu edenler yukarıdaki Yeni Lisan'ın esâslarına dâir olan suâlleri Avrupa'da meşhur "lisaniyyât" âlimlerine yazabilirler. Te'min ederiz; mutlakâ cevap alacaklardır. Çünkü şahsî gurur yalnız budalalara ve câhillere mahsûstur. Meselâ şu zahmeti ilmî hakikatlerle uğraşmağa yükseldikleri mevki'leri mâni' olan muârizlarımız da ihtiyar ederek Garb "lisaniyyât"çalarına mürâcaat edebilirler. Fakat alacakları cevablara inanmamaları, o hakikî âlimlere de "budalalar, ahmaklar" demeleri vâridir. O zaman biz onlara deriz ki:

Haydi, ecnebî kaideleriyle yapılmış sun'î ve tabiata muhâlif terkiplerinize, Nergisî'nin, Abdurrahman Şeref Bey'in, Süleyman Nazif Bey'in, hatta Ahmed Hâşim Bey'in lisanına dönünüz. Yazılarınızı dâimâ (Enderûn Argosu) ile yazınız. Lakin yalnız yazarken sinirlerinizden ziyâde dimâğınızı kullanınız, çünkü karşınızda sinirleriyle değil, dimâğıyla okuyan, düşünen, takdir eden kuvvetli ve uyanık bir Türk gençliği var.

* * *

Son günlerde muârizlarımız arasında iki mühim çehre göründü: Cenab Şehabeddin, Süleyman Nazif..

Ben hesabıma Cenab ve Nazif Beyler'in hareketlerinden daha zarûri ve tabii hiç bir hareket göremiyorum; ve kendilerine asla darılmıyorum; çünkü bi-z-zât onlardan birinin dediği gibi:

Dünün teceddüd-perverleri bugünün muhakak teceddüd-girizleridir.

Fakat Yeni Lisan'a âid i'tirâzları cevabsız bırakmamaya, ve edilen i'tirâzlara yine kendi sistemlerinde cevap vermeye kat'iyen karar vermiş olduğumuz için bu iki büyük çehre ile de uğraşacağımız kat'idir. Nitekim Cenab'a

Canib (Hak)da, Nazif Bey'e (Zekâ)da ben, birinci cevablarımızı geçen gün takdim ettik. Yalnız şunu isterim ki:

Dünün teceddüd-perverleri bugünün, teceddüd-girizleri olsunlar, çünkü bu zarûridir; fakat hiç bir zaman müfterileri olmasınlar.

Meselâ Süleyman Nazif Bey, Şehbâl'daki makâllerinin bir yerinde diyorlar ki:

-Yeni Lisancılar, "madem ki biz istiyoruz, binâen-aleyh lisan bizim istediğimiz şekle girecektir" iddiâsında imişler.

Kendileri bunu bir "risâle-i fâniye"de mütâlaa buyurmuşlar.. Biz böyle bir küstahlıkta bulunmadığımız gibi Türk oğlu Türk olan Süleyman Nazif Bey de bizim bu küstahlıkta bulunmayacağımızı ümid etmelidirler.

Biz diyoruz ki:

-Lisaniyyât şu iddiâdadır, lisanımızın tekâmül safhaları da bu iddiâyı te'yid ediyor. (Biz) mukâvele ile ortaya Cenab Bey'in kabul edeceğini vaad buyurdukları nev'iden büsbütün yeni bir lisan çıkarmıyoruz; çünkü çıkaramayız; ve bizimle beraber hiç kimsenin çıkaramayacağına da eminiz. İctimâî hâdiselerde ferdlerin vazifesi ictimâî vicdanın temâyüllerini çabuklaştırmaktır. İşte (biz) yalnız bunu yapmak istiyoruz.

Nazif Bey'den zehâblarını tashih buyurmalarını ricâ ederim.

Yeni Lisan'ın her hissi ifâdeye kâbiliyetini, kendilerinin şimdiye kadar yazdıkları çok kusurlu manzûmeleriyle [31] tecrübe etmeye tenezzül etmezlerse geçen gün (Zekâ)da yazdığım manzûme ile edebilirler...

Buraya yine Ali Canib'den bir misâl alıyorum:

O

*Yayılrken geceler süslü, açık mavi göğe
O geçer, işte o mechûl, o görünmez gölge,*

*Ve uçar, tozlu, karanlık yolun üstünde erir,
Kim bilir, belki de ondan geceler şübhelenir:
Arkasından bakarım, hisli, sönük bir rüzgar*

[31] Bu kusurları ârzu buyururlarsa teğrih ederim.

*Koşarak geçdiği yerlerde hazin bir şey arar.
Şimdi yorgun, uyuyan gizli saatler uyanır;
Şimdi her ra`şeyi bir parça onun kalbi sanır.*

*Söyle akşamlara göz yaşları serpen rüzgar,
Söyle ondan sana tevdî` edilen bir sır var,
Söyle rûhun niçin incinmiş onun rûhu gibi,
Söyle her çırpınışın böyle niçin pek asabî?
Kim o?. Rüzgar, uyuşur, söylemez, akşam bilmez;
Gözlerimden bu dumanlar fakat asla silmez:*

*Yayılrken geceler süslü, açık mavi göğe
O geçer, işte o mechûl, o görünmez gölge...*

Ricâ ederim Nazif Beyefendi, Cenab Bey'in (bârika-i belâgat)ına pek meftûn olduğu Karaosmanzade Ya`kub Kadri Bey gibi değil, dimâğınızla tedkik buyurunuz.. Bu şiir, lisanımızın son zamanlarda ne kadar işlendiğine güzel bir misâl değil midir?.. Ve Yeni Lisan "kelimelerden daha çok ma'nâlar doğuran âhengi" te'min etmiyor mu?... Sizden yalnız bu noktaya fakat insâf ile cevap bekliyorum, (Enderûn Argosu)nu müdhiş bir iflâsa duçar edecek olan Yeni Lisan'ı kabul için değil, şübhesiz...

* * *

Hâmiş:

Bugün eski lisanın artık azalmaya başlayan mürevvicleri son bir intikâm hırsıyla Türkçe'nin şivesine hiç riâyet etmiyorlar. Türkçe'si olan kelimeler yerine tasarruf olunmamış lüzümsüz ecnebi kelimeler kullanıyorlar. İnsan onların eserlerini okurken mutlakâ Türkçe bilmediklerine hükmeder. Son ve yeni bir misâl getireyim. Ahmed Hâşim Bey'in (Ses) unvanlı şiirini okuyunuz. Vâkıâ bu şiirinde bu sefer oldukça Türkçe kelimeler kullanmaya gayret etmiş. Lakin Türkçe kelimelerin nasıl okunacağını bilmiyor.

Bakınız:

*Seher eb`âd içinde, şimdi gümüş
Bir sehâb andıran miyâh uyumuş..*

Gümüş (*much*) uyumuş (*mouch*) kelimelerini kafiye yapıyor. On beş sene evvel eskiliğin müdâfa`ı Mehmed Celal (bu) ile (piyano)yu kafiye yapıyordu. O vakit bu hatayı Hüseyin Cahid, onun Fransızca bilmemesine, piyano “*nou*”yu doğru okuyamamasına veriyordu. Ahmed Hâşim Bey’in bugün “gümüş” ile “uyumuş”u kafiye yapmasına ne diyecek? Yoksa: “Bunda Ahmed Hâşim Bey (Türkçe) bilmemenin insanı sevk ettiği hatalara kurbân olarak şübhesiz ki ‘uyumuş’u ‘*much*’ sûretinde telaffuz edilir zannetmiş...” mi diyecek?

Yine “Ses” şiirine dikkat ediniz:

*Sanki hummâ-yı vasla müstağrik
Leyli bir itr-ı hisle doldurarak
Dolaşan gölgeden kadınlardı.
Sanki bir savt-ı gâib ve mühtez
“Kalbe bir hüsn-i bî-bekâ yetmez,
Aşkta ta`mime sa`y edin.” derdi.*

Burada (Türkçe) bilmemekten başka hiç bir şeye atfolunamayacak bir kafiye yanlışı var.

(Kadın)ın son hecesi ağır olduğundan cem` edatı (lar) okunur. Kadınlar....

(Kadınlardı...) ile hafif (demek) masdarından (derdi)yi de kafiye yapıyor. Bu kafiye yanlısını düzeltmek için “kadınlardı”yı (kadınlerdi), yahud derdiyi (dardı) okumak lâzım.

Yine bu küçük şiirde (andırmak) ve (imtizâc etmek) fiilleri yanlış kullanılmış:

*Ovanın saye-dâr mübhemine
İmtizâc eylemiş nücûm u bahâr*

Doğru söylenmesi lâzım gelse:

Yıldızlar ve bahar ovanın mübhem gölgesi ile imtizâc
cylemiş...

... *şimdi gümüş*

Bir sehâb andıran miyâh uyumuş!

Doğrusu:

"Gümüş bir bulut(u) andıran sular uyumuş..."

"İmtizâc etmek" i Türkçe diye kullanırsak mutlakâ bir (ile) edatı ister.
Misâl: (Siz arkadaşlarınızla imtizâc ediyor musunuz? Mısır'ın havası ile imtizâc
edeceksiniz.)

Bir kere şu misâllerde ve daha kendi kendinize (romanlarda, kimyâ
kitaplarında) bulacağınız misâllerde (imtizâc etmek) masdarını Ahmed Hâşim Bey
gibi yanlış kullanınız. Bakınız, ne gülünç olacak!

Şiirdeki yanlış manzûm olduğu için o kadar açık duyulmuyor.

Zâten zavallı kari'ler, Enderûn Argosuyla yazılan muammâlarda ma'nâ
aramaya o kadar alışmışlardır ki artık yanlışlığın çirkinliği bile onların gözüne
çarpıyor.

Ey Türk muharrirleri! Yazmadan evvel Türkçe konuşmasını, anadilimizin
şîvesini, âhengini, tabiatını, tecvîdini öğrenmeye; ondaki gizli, derin, vâsi
güzelliklerin farkına varmaya gayret ediniz. Ve unutmayınız ki karalama değil,
eser yazıyorsunuz....

Perviz